

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
NARKOTINIŲ IR PSICHTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTROLĖS ĮSTATYMO
NR. VIII-602 21¹² STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos (toliau – NVSPL) vienas iš veiklos tikslų yra atlikti asmens ir visuomenės sveikatos priežiūrai reikalingus laboratorinius tyrimus (NVSPL nuostatų, patvirtintų Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2023 m. liepos 25 d. įsakymu Nr. VKE-228 „Dėl Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos nuostatų patvirtinimo“ (toliau – NVSPL nuostatai) 9.2 papunktis). Vadovaujantis NVSPL nuostatų 10.1 papunkčiu, NVSPL, siekdama nustatyti veiklos tikslų, atlieka įvairius laboratorinius tyrimus teisės aktų nustatyta tvarka.

NVSPL įgyvendino iš 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ priemonės Nr. 08.1.3-CPVA-V-611 „Skubios pagalbos traumų ir nelaimingų atsitikimų bei išorinių priežasčių atvejais infrastruktūros tobulinimas“ bendrai finansuojamą projektą. Šis projektas buvo pradėtas įgyvendinti 2020 m. sausio 14 d. ir baigtas 2023 m. vasario 28 d. Jo metu NVSPL įsigijo šiuolaikinius diagnostikos poreikius atitinkančią laboratorinę įrangą, siekiant Lietuvoje pradėti vykdyti išsamius nuodingų organinių medžiagų, psichoaktyviųjų medžiagų ir metalų koncentracijos nustatymo žmogaus biologinėse terpėse tyrimus. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nustatymo žmogaus biologinėse terpėse tyrimų atlikimas pasitelkiant NVSPL įsigytą modernią įrangą šiuo metu itin aktualus dėl sparčiai atsirandančių naujų psichoaktyviųjų medžiagų ir padaugėjusių apsinuodijimų nuo jų, siekiant savalaikės apsinuodijimų narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis diagnostikos ir kontrolės žmogaus biologinėse terpėse.

Šiuo metu NVSPL yra vienintelė laboratorija Lietuvoje, galėianti 24 val. per parą bei 7 paras per savaitę ne tik kokybiškai, bet ir kiekybiškai nustatyti psichoaktyviųjų medžiagų koncentraciją žmogaus biologinėse terpėse. Toks laboratorinių tyrimų atlikimo mastas (trukmė) yra ypač svarbus asmens sveikatos priežiūros įstaigoms nustatant diagnozę bei skiriant efektyvų gydymą, ypač gydytojams toksikologams, siekiantiems išgelbėti sunkiai apsinuodijusio neaiškiais medžiagomis paciento gyvybę. Valstybinė teismo medicinos tarnyba taip pat atlieka panašius tyrimus, tačiau tik teismo užsakymu ir tik nedidelį analizių skaičių, be to, atsakymus ji gali pateikti ne anksčiau kaip po dviejų savaičių, o tai visiškai netinka, siekiant kuo skubiau skirti gydymą pacientams.

Remiantis Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento ataskaita „Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2023“¹, 2022 m. narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis apsinuodijusių asmenų skaičius išaugo penktadaliu (2021 m. – 313 asmenų, 2022 m. – 381 asmuo), o apsinuodijusių moterų skaičius buvo net 70,2 % didesnis nei prieš metus. Dažniausiai kreiptasi dėl apsinuodijimo kanapėmis. Tokių atvejų skaičius per metus išaugo 39,8 %. Lietuvoje daugėja ir apsinuodijimų medžiagomis, kai konkreti apsinuodijimą sukėlusio medžiaga buvo nenurodyta arba nepatikslinkta. 2022 m. į sveikatos priežiūros įstaigas dėl apsinuodijimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis kreipėsi daugiau nepilnamečių asmenų nei prieš metus (2021 m. – 74 asmenys, 2022 m. – 115 asmenų), iš jų 66 berniukai ir 49 mergaitės (2021 m. – 56 berniukai ir 18 mergaičių). Per metus beveik tris kartus padaugėjo mergaičių, apsinuodijusių narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Nepilnamečiai asmenys 2022 m. dažniausiai kreipėsi dėl apsinuodijimų kanapėmis – 68 kartus. Tokių apsinuodijimų skaičius per metus išaugo net 70 %.

¹ https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/2023_metinis%2Bvirselis.pdf

Siekiant pradėti atlikti narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekių nustatymo analitinius tyrimus žmogaus biologinėse terpėse, NVSPL turi įsigyti I, II, III ir IV narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų (2000 m. sausio 6 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 5 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“) pamatines medžiagas.

Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo (toliau – Įstatymas) 8 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad vykdyti į I sąrašą įtrauktų medžiagų teisėtą apyvartą draudžiama, išskyrus atvejus, kai į I sąrašą įtrauktos medžiagos yra naudojamos teisėsaugos institucijų ir Įstatymo 21¹² straipsnyje nurodytų narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę vykdančių valstybės institucijų jų nustatytoms funkcijoms atlikti. Įstatymo 21¹² straipsnio 1 dalyje tarp narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę vykdančių valstybės institucijų, turinčių teisę naudoti narkotines ir psichotropines medžiagas jų nustatytoms funkcijoms atlikti, nėra nurodyta NVSPL. Taigi šiuo metu NVSPL tyrimams atlikti reikalingų pamatinių medžiagų įsigyti negali.

Atsižvelgiant į tai, siekiant užtikrinti tinkamą NVSPL funkcijų, susijusių su narkotinių, psichotropinių medžiagų tyrimais žmogaus biologinėse terpėse, vykdymu bei prisidėti prie efektyvesnės narkotinių, psichotropinių medžiagų diagnostikos ir kontrolės žmogaus biologinėse terpėse, Įstatyme būtina papildyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę vykdančių valstybės institucijų sąrašą NVSPL.

Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo Nr. VIII-602 21¹² straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – užtikrinti efektyvesnę narkotinių, psichotropinių, kitų toksinių medžiagų nustatymą ir kontrolę žmogaus biologinėse terpėse, narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimo sukeltos žalos žmogaus sveikatai savalaikį nustatymą ir mažinimą.

Įstatymo projekto uždavinys – numatyti, kad NVSPL vykdo narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgaliojimai atstovai) ir rengėjai:

Lietuvos Respublikos Seimo narys Linas Slušnys

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Įstatymo 21¹² straipsnio 1 dalyje numatyta, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę pagal kompetenciją vykdo Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, policijos ir muitinės įstaigos, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas, vadovaudamiesi šiuo įstatymu ir (ar) kitais jų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais.

Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad vykdyti į I sąrašą įtrauktų medžiagų teisėtą apyvartą draudžiama, išskyrus atvejus, kai į I sąrašą įtrauktos medžiagos yra naudojamos teisėsaugos institucijų ir šio įstatymo 21¹² straipsnyje nurodytų narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę vykdančių valstybės institucijų jų nustatytoms funkcijoms atlikti.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Įstatymo projektu siūloma Įstatymo 21¹² straipsnio 1 dalyje papildyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę vykdančių institucijų sąrašą NVSPL. Tai sudarys sąlygas NVSPL įsigyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų pamatines medžiagas ir taip užtikrinti tinkamą NVSPL funkcijų, susijusių su narkotinių, psichotropinių medžiagų tyrimais žmogaus biologinėse terpėse (narkotinių, psichotropinių medžiagų nustatymu ir kontrole žmogaus biologinėse terpėse), vykdymą.

Siūlomos Įstatymo pataisos prisidės prie efektyvesnio narkotinių, psichotropinių medžiagų nustatymo ir kontrolės žmogaus biologinėse terpėse, narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimo sukeltos žalos žmogaus sveikatai savalaikio nustatymo ir mažinimo. Laiku atlikti narkotinių, psichotropinių medžiagų tyrimai žmogaus biologinėse terpėse prisidės prie tikslesnės (ne tik kokybinė, bet ir kiekybinė analizė) ir greitesnės (24 val. per parą bei 7 paras per savaitę) apsinuodijimų diagnostikos bei efektyvesnio gydymo. Galimybė atlikti greitą ir tikslią narkotinių ir psichotropinių medžiagų analizę žmogaus biologinėse terpėse prisidės prie Lietuvos gyventojų pirmalaikio mirtingumo nuo išorinių priežasčių mažinimo ir kuo greičiau grąžins žmones į aktyvų gyvenimą didinant pagalbos nukentėjusiems nuo apsinuodijimų efektyvumą, užtikrinant jos suteikimą laiku bei siekiant išvengti ar maksimaliai sumažinti neigiamas pasekmes. Operatyvus ir išsamus tyrimų atlikimas Lietuvos asmens sveikatos priežiūros įstaigoms padės užtikrinti savalaikį ir efektyvų apsinuodijusių asmenų gydymą, ypač tų, kurių būklė sunki, kritinė ar greitai blogėjanti.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas Įstatymo projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės, bet turės teigiamą įtaką savalaikiam narkotinių, psichotropinių medžiagų nustatymui ir kontrolei žmogaus biologinėse terpėse (medicininiu ir kriminogeniniu požiūriu).

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo įgyvendinimas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir plėtrai neturės.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus Įstatymo projektą, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu nesiūloma naujų sąvokų ar terminų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti:

Priėmus Įstatymo projektą, iki jo įsigaliojimo Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos turės parengti ir patvirtinti Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2023 m. liepos 25 d. įsakymo Nr. VKE-228 „Dėl Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimą.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės. Narkotinių, psichotropinių medžiagų tyrimai žmogaus biologinėse terpėse bus apmokami pagal sutartis su asmens sveikatos priežiūros įstaigomis.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Įstatymo projektas darbo tvarka suderintas su Sveikatos apsaugos ministerija, Nacionaliniu visuomenės sveikatos centru prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Nacionaline visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija ir Valstybine vaistų kontrolės tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

„Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija“, „narkotinių, psichotropinių medžiagų tyrimai žmogaus biologinėse terpėse“, „narkotinių, psichotropinių medžiagų diagnostika ir kontrolė žmogaus biologinėse terpėse“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
